

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาการศึกษาในปัจจุบันได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจการเมือง และเทคโนโลยียุคดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลต่อการปรับปรุงกระบวนการทัศน์ของหลักสูตรครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ ที่ต้องสร้างเสริมให้บัณฑิตครูให้มีคุณลักษณะของการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความก้าวหน้าวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูให้เป็นครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการจัดการศึกษา เพื่อให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับสมรรถนะที่สำคัญกำหนดไว้ในมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2562 ของคุรุสภาที่กำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพครูด้านการปฏิบัติงาน ให้มีความรอบรู้ทันสมัยและทันต่อการเปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาครูในสังคมที่เปลี่ยนแปลง พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และ พรทิพย์ แข็งขัน (2551) เสนอว่า สถาบันครูศึกษาต้องทำให้นักศึกษาครูเกิดการเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานครูในโรงเรียน เพื่อให้นักศึกษาครูสามารถปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพและก้าวหน้าวิชาชีพครูอย่างมั่นใจ และสมรรถนะที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากที่สุดคือสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า การออกแบบการเรียนการสอนนั้นเป็นเป็นสมรรถนะประการหนึ่งที่ต้องพัฒนาให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยสมรรถนะที่ครูต้องการพัฒนาในลำดับต้นนั้นประกอบด้วย การออกแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และการเลือกใช้สื่อพัฒนาสื่อ สร้างสื่อหรืออุปกรณ์ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งการเลือกใช้ ออกแบบ สร้างและปรับปรุงนวัตกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี (สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา, 2548) ผู้ประกอบวิชาชีพครูมีการพัฒนาตัวเองให้เกิดทักษะการจัดการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมใหม่ (Learning and Innovation Skills) หมั่นฝึกฝนพัฒนาการเรียนการสอนโดยการใช้ปฏิบัติ (Learning by Doing)

สถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตบัณฑิตครูก่อนที่จะสำเร็จการศึกษาที่ต้องมีการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครู ด้านการปฏิบัติงานและการปฏิบัติตน ตามมาตรฐานวิชาชีพครู เป็นกระบวนการหนึ่งของประกาศคณะกรรมการคุรุสภาเรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการทดสอบและประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครู พ.ศ. 2563 โดยรอบการประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครู พ.ศ. 2563 แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน และด้านการปฏิบัติหน้าที่ครูและจรรยาบรรณของวิชาชีพ และให้มีผู้ประเมิน 2 คน ได้แก่ อาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง ในสถานศึกษาที่นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การวัดการประเมินในด้านนี้จะเน้นการประเมิน

สมรรถนะของผู้ที่จะเข้าสู่วิชาชีพครู เป็นการตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้นของผู้ขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู รวมทั้งเป็นกลไกและระบบการคัดกรองผู้ประกอบวิชาชีพครูให้ได้ผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครูและมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานวิชาชีพครูกำหนด เพื่อให้บัณฑิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่เข้ารับการศึกษาด้านสาขาครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ นักศึกษาครูต้องผ่านการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาทางการศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี โดยในปีสุดท้ายของหลักสูตรนักศึกษาจะต้องออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานศึกษาจำนวน 12 หน่วยกิต โดยแบ่งเป็นภาคการศึกษาละ 6 หน่วยกิต การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูถือเป็นหัวใจสำคัญของหลักสูตรการผลิตครู เนื่องจากนักศึกษาต้องนำความรู้ ทักษะ เจตคติที่บ่มเพาะมาตลอดหลักสูตรนำไปสู่การปฏิบัติจริงในสถานศึกษาซึ่งถือเป็นเกณฑ์การผลิตบัณฑิตครูที่เป็นมาตรฐานสำคัญขององค์กรวิชาชีพอย่างคุรุสภากระทรวงศึกษาธิการ (คุรุสภา, 2562)

นักศึกษาจำนวนมากมีปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เช่น ความพร้อมด้านวิชาการ ความมั่นใจในการสอน การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ การทำวิจัย กระบวนการศึกษาองค์ความรู้ ความรับผิดชอบ การตระหนักรู้ การจัดลำดับความสำคัญ ทักษะทางสังคมฯลฯ ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อนักศึกษาเมื่อออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นอย่างมาก และนอกจากนี้นักศึกษายังพบปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะที่ปฏิบัติการสอน เช่น ปัญหาด้านพฤติกรรมของผู้เรียนด้านสติปัญญา การอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ การสะกดคำ การคิดคำนวณ ผู้เรียนอาจแสดงพฤติกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ดัง เช่น ไม่สามารถเรียนหนังสือได้เหมือนเช่นเด็กปกติทั่วไป และการที่ผู้เรียนไม่สามารถเรียนได้นั้นมิได้มีสาเหตุมาจากองค์ประกอบทางสติปัญญา การรับรู้และสุขภาพหรือความบกพร่องทางร่างกายเท่านั้น อาจเกิดปัญหาพฤติกรรมทางด้านสังคมของผู้เรียน เช่น ไม่สามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนนักเรียนด้วยกันหรือครูได้ เมื่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพเจอสภาพปัญหาเหล่านี้บางครั้งก็ไม่สามารถแก้ปัญหาหรือแก้ปัญหาด้วยตนเองไม่ได้ ดังนั้นการเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสู่ความเป็นครูมืออาชีพจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเน้นการฝึกทักษะด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ การสร้างสมประสบการณ์และการแก้ปัญหาเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ในโรงเรียน แนวทางหนึ่งที่สามารถใช้ได้และส่งผลต่อการพัฒนานักศึกษาคือการใช้กระบวนการสะท้อนคิด (Reflective Thinking) เป็นกิจกรรมหนึ่งที่นักศึกษาสามารถฝึกปฏิบัติด้วยตนเองได้ เป็นวิธีคิดรูปแบบหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบวิธีคิดของตนเอง เป็นสิ่งจำเป็นที่กำหนดว่าบุคคลเรียนรู้และคิดอย่างไร ได้ทำความเข้าใจกับความหมายของข้อมูล คิดอย่างมีวิจารณญาณมองปัญหาด้วยมุมมองที่หลากหลาย พัฒนาความเข้าใจใหม่ที่ลึกซึ้งและตระหนักถึงจุดอ่อนและจุดแข็งของตนเอง นอกจากนี้การสะท้อนคิดมีหลักการที่สำคัญคือ นักศึกษาต้องอภิปรายถึงเหตุผลในการกระทำ การแสดงความคิดเห็นของตนเอง รวมทั้งเห็นคุณค่าของการใช้เหตุผล เนื่องจากการใช้เหตุผล การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการตัดสินใจแก้ปัญหาเป็นการค้นพบองค์ความรู้ใหม่ การปฏิบัติ

สะท้อนคิด (Reflective practice) เป็นกระบวนการหนึ่งของการสะท้อนคิดจากสมองที่เกิดจากการเรียนรู้ ที่แสดงให้เห็นปรากฏออกมาในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เช่น การแสดงออกมาด้วยการพูด การเขียนหรือการสื่อสารด้วยภาพ ตามแนวคิดของ Dewey (1933) คือการคิดเกี่ยวกับการสอน ดังนั้น การปฏิบัติการสะท้อนคิดการสอน (Reflective practice in teaching) จึงมาจากสถานการณ์ของการสะท้อนคิดด้านการสอนของครู และการประมวลผลประสบการณ์ด้านการสอนหรือการจัดการเรียนรู้อย่างมีความหมายทำให้มีความเข้าใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้านปฏิบัติการสอนของตนเองที่เกิดขึ้น การพัฒนานักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีสมรรถนะความเป็นครูมืออาชีพ นอกจากนักศึกษาได้พัฒนาตนเองให้มีความรอบรู้ ทันสมัย และทันต่อการเปลี่ยนแปลง การปฏิบัติสะท้อนคิดการสอน (Reflective practice in teaching) จึงเป็นการเตรียมความพร้อมสู่ความเป็นครูมืออาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสะท้อนคิด (Reflective Thinking) จากสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติ ด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานศึกษา (การฝึกสอน) การปฏิบัติการสะท้อนคิดการสอน (Reflective practice in teaching) เป็นแนวคิดที่สามารถส่งเสริมสมรรถนะที่สำคัญในการพัฒนานักศึกษาให้มีสมรรถนะวิชาชีพครูด้านการจัดการเรียนรู้สามารถนำผลสะท้อนคิดไปใช้ในการปรับปรุงการสอนครั้งต่อไป การสะท้อนคิดเป็นคุณลักษณะสำคัญของครูในการส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็น ครูที่มีคุณลักษณะแบบสะท้อนคิด (Reflective Thinking) จะเป็นผู้ที่ตระหนักในตนเองและประเมินตนเองเพื่อการพัฒนาการปฏิบัติงานของตนเองให้มีประสิทธิภาพอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ John Dewey ซึ่งเป็นนักปรัชญานักจิตวิทยา และนักปฏิรูปการศึกษาได้เคยกล่าวไว้ว่า “เราไม่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ แต่เราเรียนรู้จากการสะท้อนคิดต่อประสบการณ์” แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติการสะท้อนคิดการสอน (Reflective practice in teaching) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น จากการทบทวนประสบการณ์จากการปฏิบัติ โดยการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎี และการปฏิบัติผ่านประสบการณ์ คิดวิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้นอย่างใคร่ครวญลึกซึ้ง ซึ่งต้องใช้การไตร่ตรองความรู้ ความคิด ความรู้สึก การกระทำ รวมถึงความเชื่อคุณค่า และข้อสันนิษฐานของตนเอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์อย่างมีความหมายทำให้เกิดความคิดและมุมมองใหม่ๆ ที่สามารถเป็นแนวทางในการตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Schon (1987) กล่าวว่า “ผู้ปฏิบัติการสะท้อนคิดการสอน” (Reflective practice in teaching) คือคนที่คิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนของตนเองอย่างเข้มข้น และมีเจตนาอย่างแน่วแน่ที่จะสะท้อนคิดเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเหตุการณ์ที่ตนพิจารณาว่าเป็นปัญหาที่จำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องได้รับการแก้ไข และพยายามหาทางลงมือแก้ไขให้ได้ในที่สุด ซึ่งผลที่คาดหวังจากกระบวนการนี้คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือผลการเรียนที่คาดหวังของนักเรียนที่เพิ่มขึ้นและในเวลาเดียวกันก็เป็นการพัฒนาตนเองให้เป็นครูมืออาชีพมากขึ้น ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติสะท้อนคิด (Reflective

practice) พบว่าในประเทศไทยสาขาวิชาชีพทางด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ แพทย์ พยาบาล ทหาร และวิชาชีพครู มีการศึกษาเรื่องการสะท้อนคิดและใช้หลักการสะท้อนคิดมาพัฒนารูปแบบจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชาชีพรวมทั้งมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสะท้อนคิดทั้งที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนและการฝึกภาคปฏิบัติด้านวิชาชีพของนักศึกษาตัวอย่างเช่น ชาตรี ฝ่ายคำ (2554) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการคิดไตร่ตรองของนิสิตครูวิทยาศาสตร์ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์” สุพรรณนิภา ชนะนิล (2560) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาครูด้วยกิจกรรมการสะท้อนคิดใช้รูปแบบ 3-R ในรายวิชาการวัดประเมินผลทางคณิตศาสตร์ ” ศิริกัญญา แก่นทอง (2564) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการสะท้อนคิดของนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู” เชษฐา แก้วพรม (2556) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาทักษะสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาลด้วยการเขียนบันทึกการเรียนรู้ในรายวิชาการสอนและการให้คำปรึกษาทางสุขภาพ” และ ดุจเดือน เขียวเหลือง (2556) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้แบบการสะท้อนคิดเพื่อ สร้างเสริมความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมทางการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาล” นอกจากนี้มีการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสะท้อนคิดในกระบวนการสหกิจศึกษาและการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อให้นักศึกษาสะท้อนคิดต่อประสบการณ์ในการฝึกปฏิบัติวิชาชีพ ซึ่งเป็นประโยชน์ ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษา เช่น กรรณิกา วิชัยเนตร (2557) ได้วิจัยเรื่อง “การสะท้อนคิด การสอนเพื่อให้นักศึกษาพยาบาลพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการฝึกปฏิบัติพยาบาล” และ กมลวรรณ บัณฑิตสาธิตสุวรรณ (2561) ได้วิจัยเรื่อง “การสะท้อนคิดของนักศึกษาสหกิจศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี” เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัย จึงสนใจการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครูด้วยการฝึกปฏิบัติสะท้อนคิดในวิชาชีพครู ด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ (Reflective practice in teaching competencies) เป็นการสะท้อนคิดที่นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติจริงคือนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยการบันทึกการปฏิบัติสะท้อนคิดด้วยการเขียนบันทึกผลหลังการสอนเป็นกิจวัตรทุกครั้งหลังจากการสอนบทเรียนนั้น ๆ และความเชื่อและความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติสะท้อนคิดในวิชาชีพครู เป็นการแสดงออกถึง ความมีคุณค่าและประโยชน์การสะท้อนคิดเพื่อนำไปปรับปรุงการเรียนการสอนและการแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนของตนเอง และการประเมินผลระดับคุณภาพการสะท้อนคิดของนักศึกษา ซึ่งเป็นแนวทางพัฒนาการปฏิบัติสะท้อนคิดการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครูที่เกิดจากการแก้ปัญหาในขณะฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เพื่อช่วยส่งเสริมในการพัฒนานวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนและการผลิตบัณฑิตครูที่มีคุณภาพทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการและมีความก้าวหน้าในด้านวิชาชีพครูต่อไป

1.2 คำถามในการวิจัย

เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหาคำตอบตามจุดมุ่งหมายการวิจัย ได้ตั้งคำถามการวิจัย ดังนี้

1.2.1 ผลการสะท้อนคิดด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นอย่างไร

1.2.2 ระดับคุณภาพการสะท้อนคิดด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาผลการสะท้อนคิดด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

1.3.2 เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการสะท้อนคิดด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

1.4 ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้มีประโยชน์ดังต่อไปนี้

1.4.1 เป็นแนวทางการพัฒนาระดับคุณภาพการสะท้อนคิดของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

1.4.2 เป็นแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูด้วยการปฏิบัติสะท้อนคิด

1.4.3 เป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบการสอนนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูด้วยการปฏิบัติสะท้อนคิด ให้เป็นครูมืออาชีพ

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มุ่งศึกษาผลการสะท้อนคิดด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ด้านความเชื่อของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่มีต่อการปฏิบัติสะท้อนคิดในวิชาชีพครู ประกอบไปด้วย บทบาทต่อการพัฒนาวิชาชีพครู การเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน การพัฒนางานวิชาการโรงเรียน การใช้กิจกรรมการใช้สะท้อนคิดในการแก้ปัญหา และวิธีการสะท้อนคิดการจัดการเรียนรู้

2. ด้านความคิดเห็นของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่มีต่อการปฏิบัติสะท้อนคิดในวิชาชีพครู ในด้าน ประโยชน์ของการฝึกสะท้อนคิด การปรับปรุงการสอนและการเรียนรู้ การใช้เวลาการปฏิบัติกิจกรรมการสะท้อนคิด ความชอบในการปฏิบัติกิจกรรมสะท้อนคิด ความรู้สึกที่มีต่อการฝึกสะท้อนคิด

3. ด้านระดับคุณภาพการสะท้อนคิดของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จากระดับง่ายไปถึงระดับที่มีความซับซ้อนมากขึ้น โดยบันทึกการปฏิบัติสะท้อนคิดด้วยการเขียนบันทึกหลังสอนหรือหลังการจัดการเรียนรู้เพื่อบรรยาย/อธิบายสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยจะบรรยายเฉพาะจุดสำคัญของสถานการณ์ที่ต้องการสะท้อนคิด เป็นการพัฒนาทักษะการตระหนักรู้ในตนเอง และส่งเสริมความก้าวหน้าของวิชาชีพ (Professional growth) แบ่งเป็น 4 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับการปฏิบัติตามความเคยชิน (Habitual Action) หมายถึง ระดับที่ไม่มีการคิดและไม่มีความพยายามที่จะทำความเข้าใจเป็นการเขียนบรรยายความเข้าใจจากสภาพการณ์ที่เป็นจริง มีหลักฐานเชิงประจักษ์ แต่การแก้ไขปัญหาไม่สะท้อนกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง

ระดับที่ 2 ระดับความเข้าใจ (Understanding) หมายถึง ระดับที่มีการเขียนมีข้อมูลถูกต้องและเข้าใจ มีการอธิบายที่แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่มาจากมุมมองเพียงด้านเดียวจากสิ่งที่ได้สังเกต

ระดับที่ 3 ระดับการสะท้อนคิด (Reflection) หมายถึง ระดับการสะท้อนคิดเบื้องต้น เป็นการเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับประสบการณ์วิชาชีพ และอภิปรายกับผลลัพธ์ที่ได้เรียนรู้ที่แสดงให้เห็นข้อมูลเชิงลึกที่ตนเองได้เรียนรู้จากประสบการณ์ นอกเหนือจากทฤษฎีที่ได้เรียนในตำรา มีการระบุแนวทางการตัดสินใจในการเลือกใช้แนวทางในการแก้ปัญหาที่คิดว่าเหมาะสมกับสถานการณ์

ระดับที่ 4 ระดับการสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Reflection) หมายถึง การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ เริ่มต้นด้วยการตระหนักรู้ถึงความเชื่อ และตามมาด้วยสมมุติฐาน มีการทดสอบข้อสมมุติฐานโดยมีข้อมูลเชิงประจักษ์ มีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อนำไปสู่ความรู้ใหม่ การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณแสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้สะท้อนคิดในการวิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างลึกซึ้ง มีการจัดระบบแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆรวมทั้งการค้นพบความรู้ใหม่ สำหรับใช้เป็นทางเลือกใหม่ในการแก้ปัญหา

1.5.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

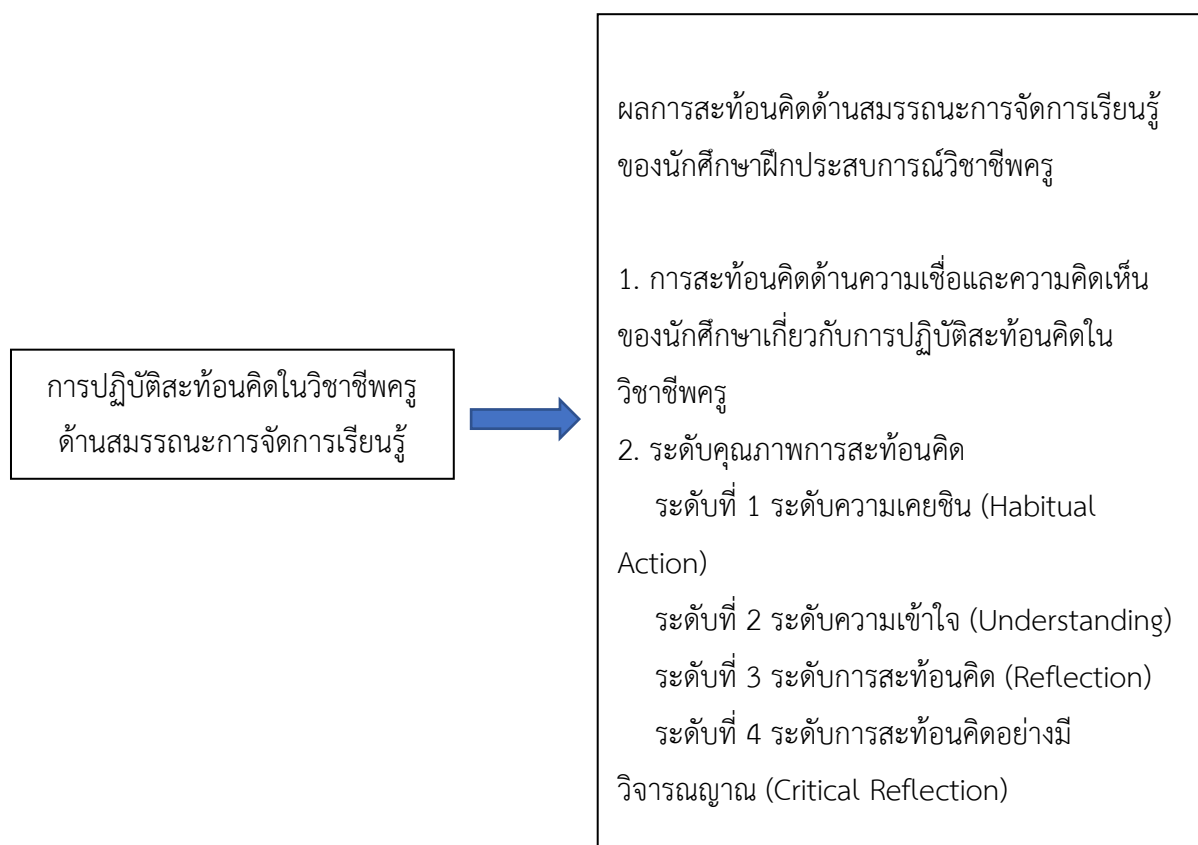
กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้คือ นักศึกษาครูสาขาวิชาหลักสูตรการสอน ระดับปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แผน ข คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ซึ่งลงทะเบียนเรียนรายวิชาฝึกปฏิบัติการสอน 1 และรายวิชาฝึกปฏิบัติการสอน 2 ปีการศึกษา 2564 เลือกมาโดยวิธีเจาะจง รวมจำนวน 40 คน เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายดังนี้

1. เป็นนักศึกษาที่ได้รับการพัฒนาการฝึกปฏิบัติการสะท้อนคิดการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาการปฏิบัติวิชาชีพครูระหว่างเรียนและ
2. เป็นนักศึกษาลงทะเบียนเรียนรายวิชาฝึกปฏิบัติการสอน 1 และรายวิชาฝึกปฏิบัติการสอน 2 ปีการศึกษา 2564 และนักศึกษาได้นำการปฏิบัติการสะท้อนคิดไปใช้ในการฝึกปฏิบัติวิชาชีพ

1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้แนวคิดจากวงจรการสะท้อนคิดของกิบส์ (Gibbs' Reflective Cycle, 1988) ในการเขียนบันทึกข้อมูลหลังการสอน ซึ่งจะเห็นได้ว่า การบันทึกนั้นไม่เพียงแต่เป็นการบรรยายสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ แต่แสดงให้เห็นถึงการแสดงความรู้สึก ความคิดเห็นและการค้นหาข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล เชื่อมโยงไปถึงการวางแผนปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและกรอบแนวคิดด้านระดับคุณภาพการสะท้อนคิดตามกรอบแนวคิดในการส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการค้นหาทางเลือกในการแก้ปัญหา ของ Kember, Mckay, Sinclair, & Wong (2008 as cited in Moon, 2004) ได้ดัดแปลงกรอบในการพิจารณาระดับการสะท้อนคิดที่เหมาะสมสำหรับการเขียนสะท้อนคิด โดยพัฒนาขึ้นมาจากผลงานของ Mezirow (1991) ประกอบไปด้วย ระดับที่ 1 ระดับการปฏิบัติตามความเคยชิน (Habitual Action) ระดับที่ 2 ระดับความเข้าใจ (Understanding) ระดับที่ 3 ระดับสะท้อนคิด (Reflection) ระดับที่ 4 ระดับสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Reflection) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ประยุกต์ขั้นตอนการสะท้อนคิดของกิบส์ (Gibbs' Reflective Cycle, 1988) และกรอบแนวคิดด้านระดับคุณภาพการสะท้อนคิดของ Kember, Mckay, Sinclair, & Wong (2008 as cited in Moon, 2004) ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย



1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.7.1 การสะท้อนคิด หมายถึง การใช้กระบวนการคิดในเรื่องการจัดการเรียนการสอนของตนเองอย่างพินิจพิเคราะห์พิจารณาด้วยความละเอียดรอบคอบ ผู้สะท้อนคิดมีความเข้าใจ สามารถ วิเคราะห์และสรุปผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและสามารถนำความรู้ที่ได้รับจาก การสะท้อนคิดไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม หรือนำไปสู่ การเปลี่ยนแปลงการปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอน

1.7.2 ผลการสะท้อนคิดด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การสะท้อนคิดด้าน ความเชื่อและความคิดเห็นและระดับคุณภาพการสะท้อนคิด ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ที่ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติสะท้อนคิดในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ประกอบไปด้วย

1.7.3 ด้านความเชื่อหมายถึง ความเชื่อของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเกี่ยวกับการ ปฏิบัติสะท้อนคิดในวิชาชีพครู ประกอบด้วย บทบาทในการพัฒนาวิชาชีพครู การเพิ่มผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนของผู้เรียน การพัฒนางานวิชาการโรงเรียน การใช้กิจกรรมการสะท้อนคิดในการแก้ปัญหาของนักศึกษา และวิธีการสะท้อนคิดการจัดการเรียนรู้

1.7.4 ด้านความคิดเห็นหมายถึง ความคิดเห็นของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เกี่ยวกับการปฏิบัติสะท้อนคิดในวิชาชีพครู ประกอบไปด้วย ประโยชน์ของการฝึกสะท้อนคิด การปรับปรุงการสอนและการเรียนรู้ การใช้เวลาปฏิบัติกิจกรรมสะท้อนคิด ความชอบปฏิบัติกิจกรรมการสะท้อนคิด ความรู้สึกที่มีต่อการฝึกสะท้อนคิด

1.7.5 ระดับคุณภาพการสะท้อนคิดหมายถึง ความสามารถในการสะท้อนคิดของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จากระดับง่ายไปถึงระดับที่มีความซับซ้อนมากขึ้น โดยการบันทึกการสะท้อนคิดด้วยการเขียนบันทึกหลังสอนหรือหลังการจัดการเรียนรู้เพื่อบรรยาย/อธิบายสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยจะบรรยายเฉพาะจุดสำคัญของสถานการณ์ที่ต้องการสะท้อนคิด เป็นการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของตนเอง และส่งเสริมความก้าวหน้าของวิชาชีพ (Professional growth) แบ่งเป็น 4 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับความเคยชิน (Habitual Action) หมายถึง ระดับที่ไม่มีการคิดและไม่มี ความพยายามที่จะทำความเข้าใจ เป็นการเขียนบรรยายความเข้าใจจากสภาพการณ์ที่เป็นจริง มีหลักฐานเชิงประจักษ์ แต่การแก้ไขปัญหาไม่สะท้อนกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง

ระดับที่ 2 ระดับความเข้าใจ (Understanding) หมายถึง ระดับที่มีการเขียนมี ข้อมูลถูกต้องและเข้าใจ มีการอธิบายที่แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่มาจากมุมมองเพียงด้านเดียวจากสิ่งที่ได้สังเกต

ระดับที่ 3 ระดับการสะท้อนคิด (Reflection) หมายถึงระดับการสะท้อนคิดเบื้องต้น เป็นการเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับประสบการณ์วิชาชีพ และอภิปรายกับผลสิ่งที่ได้เรียนรู้ที่ แสดงให้เห็นข้อมูลเชิงลึกที่ตนเองได้เรียนรู้จากประสบการณ์ นอกเหนือจากทฤษฎีที่ได้เรียนในตำรา มีการระบุแนวทางการตัดสินใจในการเลือกใช้แนวทางในการแก้ปัญหาที่คิดว่าเหมาะสมกับสถานการณ์

ระดับที่ 4 ระดับการสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Reflection) หมายถึง การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ เริ่มต้นด้วยการตระหนักรู้ถึงความเชื่อ และตามมาด้วยสมมุติฐาน มีการทดสอบข้อสมมุติฐานโดยมีข้อมูลเชิงประจักษ์ มีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อนำไปสู่ความรู้ใหม่ การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณแสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้สะท้อนคิดในการวิเคราะห์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างลึกซึ้ง มีการจัดระบบแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆรวมทั้งการค้นพบความรู้ใหม่ สำหรับใช้เป็นทางเลือกใหม่ในการแก้ปัญหา

1.7.6 วิธีการสะท้อนคิด หมายถึง นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเขียนบันทึกเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของตนเองที่แสดงให้เห็นถึงสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ ประกอบไปด้วยการสะท้อนคิดระหว่างฝึกปฏิบัติการสอน การสะท้อนคิดกับแผนการสอนด้วยการ

เขียนบันทึกหลังแผนการสอนและการประเมินตนเองด้านความเชื่อและความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติสะท้อนคิดในวิชาชีพครู

1.7.7 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู หมายถึง นักศึกษาครู ระดับปริญญาโท แผน ข หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาฝึกปฏิบัติการสอน 1 และรายวิชาฝึกปฏิบัติการสอน 2 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.8.1 ทำให้ทราบถึงความเชื่อและความคิดเห็นของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการฝึกปฏิบัติสะท้อนคิดด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ต่อไป

1.8.2 เป็นแนวทางในการพัฒนาระดับคุณภาพการสะท้อนคิดของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

1.8.3 เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยให้การฝึกปฏิบัติสะท้อนคิด